

KLAGANDE

██████████ ██████████
Ombud: Lovisa Löfstrand
Humana Assistans AB
Box 184
701 43 Örebro

MOTPART

Stadsdelsnämnden Västra Hisingen i Göteborgs kommun
Box 480 63
418 22 Göteborg

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Göteborgs dom den 4 maj 2016 i mål nr 3064-16,
se bilaga A

SAKEN

Personlig assistans

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Med delvis bifall till överklagandet förklarar kammarrätten att ██████████
██████████ har rätt till tillfällig utökning av personlig assistans med 48 timmar
under den tid han skulle ha varit på förskola den 18–25 maj 2016. Det
ankommer på stadsdelsnämnden att pröva om ekonomiskt stöd till skäliga
kostnader för assistansen kan utgå.

YRKANDEN M.M.

██████████ yrkar i första hand att kammarrätten ändrar förvaltningsrättens dom och beviljar honom tillfälligt utökad personlig assistans i ansökt omfattning. I andra hand yrkar han att kammarrätten beviljar honom tillfälligt utökad personlig assistans under den tid han inte var i förskolan. Han anför följande.

Det är andra gången han ansöker om tillfälligt utökad assistans hos kommunen på grund av utökat hjälpbehov i samband med semesterresa. Den första ansökan fick han avslag på och det saknar därmed betydelse att han varit på semesterresa med sina föräldrar tidigare, eftersom kommunen inte tidigare har beviljat honom extra timmar på grund av utökade hjälpbehov vid semesterresa.

Resan i maj 2016 gjordes på grund av att han blev sjuk vid resan under hösten 2015 och var på tre läkarbesök under den semestern. Han tillgodosågs alltså inte goda levnadsvillkor under resan hösten 2015. Han fick en ny resa utbetald på försäkring som ersättningsresa. Det var den som genomfördes i maj 2016. Det är alltså tydligt att resan år 2016 krävs för att han ska uppnå goda levnadsvillkor.

Hans ålder bör inte vara något hinder för honom att komma iväg på resan. Han har behov av och rätt till ett fungerande familjeliv. I detta ingår att kunna följa med sin familj på en semesterresa. För att ha möjlighet att genomföra en sådan resa är han i behov av de timmar han har ansökt om.

Beslutet och förvaltningsrättens dom är vidare felaktiga på grund av att ██████████ nekas utökad assistans de timmar han skulle ha vistats på förskolan. Han är beviljad assistansersättning all vaken tid med avdrag för den tid han vistas på förskolan och korttids. Om han inte vistas på förskolan tillgodoses inte hans hjälpbehov av personalen på förskolan dessa timmar och då ska

han ha rätt till personlig assistans istället, oavsett anledningen till att han inte vistas där. Han åberopar Kammarrätten i Göteborgs dom i mål nr 5568-15.

Stadsdelsnämnden Västra Hisingen anser att överklagandet ska avslås och anför följande.

En utlandsresa för ett barn i [REDACTED] ålder är inte nödvändig för att barnet ska tillförsäkras goda levnadsvillkor. Även om det förekommer att barn eller ungdomar reser utomlands med eller utan sina föräldrar, kan deltagande i en utlandsresa inte alltid omfattas av och jämföras med begreppet goda levnadsvillkor i den mening som avses i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Aktuell semesterresa bedöms inte ha varit nödvändig för att [REDACTED] ska tillförsäkras goda levnadsvillkor. Han har därmed inte rätt till utökad personlig assistans i enlighet med ansökan. Det bör även beaktas att [REDACTED] har varit på resor utomlands såväl 2014 som 2015.

[REDACTED] har även vid ett tidigare tillfälle beviljats tillfällig utökning för tid då han skulle ha vistats i förskola, men var ledig. Detta i samband med utlandsresa perioden den 18–25 september 2015. [REDACTED] behov tillgodoses när han vistas i förskolan. När förskolans verksamhet är stängd som vid stängningsveckor under sommaren eller förskolans studiedagar tillgodoses [REDACTED] behov av befintligt beslut i form av assistansersättning. Likväl som det står föräldrar fritt att låta barnet vara ledigt även när förskolan är öppen och barnet har rätt till sin plats, föreligger ett val i att planera in den tidpunkt som passar barnet bäst att vara ledig från sin barnomsorg. Att föräldrarna har valt att låta [REDACTED] vara ledig från förskolan kan inte ses som ett skäl till att bevilja tillfälligt utökad assistans.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Frågan i målet är om [REDACTED] har rätt till tillfällig utökning av personlig assistans i samband med semesterresa till Rhodos den 18–25 maj 2016. Av hans ansökan framgår att utökningen avser tid som han annars skulle ha varit på förskolan, ökad tid för dubbelassistans och hjälpbehov på grund av att han är vaken längre tid än vanligt.

Det hjälpbehov som följer av att [REDACTED] behöver utökad dubbelassistans och av att han är vaken längre tid än vanligt är föranlett av de särskilda förhållandena under utlandsresan. Kammarrätten delar förvaltningsrättens bedömning att [REDACTED] inte har behov av en utlandsresa för att tillförsäkras goda levnadsvillkor. Han har därför inte rätt till tillfälligt utökad personlig assistans i dessa delar.

Frågan är då om [REDACTED] har rätt till tillfällig utökning av den personliga assistansen under den tid han skulle ha varit i förskolan. Detta hjälpbehov hade uppkommit även om han och hans föräldrar t.ex. hade rest inom Sverige under semestern. Det bör också beaktas att ett barn i allmänhet inte förväntas vara i förskolan när dess föräldrar har semester eller är lediga av annan anledning. [REDACTED] behov av utökad assistans i detta avseende har således inte föranletts av utlandsvistelsen i sig utan av att hans föräldrar haft semester. Eftersom förskola, till skillnad från vanlig skola, inte är obligatorisk kan det inte krävas att hans föräldrar förändrar sitt semesteruttag för att han ska kunna vistas på förskolan.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till att [REDACTED] behov inte tillgodosetts på annat sätt har han rätt till tillfällig utökning av den personliga assistansen för den tid som han varit frånvarande från förskolan under perioden den 18–29 maj 2016. [REDACTED] har uppgett att han under denna tid varit frånvarande från förskolan under 48 timmar. Stadsdelsnämnden har inte invänt mot den

uppgiften. ■■■■■ ska därför beviljas tillfällig utökning av personlig assistans med 48 timmar för perioden. Det bör ankomma på stadsdelsnämnden att pröva om ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för assistansen kan utgå.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Gertrud Forkman

Leif Bergström
referent

Birgitta Henriksson

/Jennie Wenneberg

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I GÖTEBORG**

Avd. 2

DOM
2016-05-04
Meddelad i
GöteborgMål nr
3064-16**KLAGANDE**

[REDACTED]

Ställföreträdare:

1. [REDACTED]
2. [REDACTED]

[REDACTED]

Ombud: Lovisa Lövstrand
Humana Assistans AB
Box 184
701 43 Örebro**MOTPART**Stadsdelsnämnden Västra Hisingen
Box 48063
418 22 Göteborg**ÖVERKLAGAT BESLUT**

Stadsdelsnämnden Västra Hisingens beslut den 1 mars 2016

SAKEN

Tillfällig utökning av personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Dok.Id 402744

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 53197 400 15 Göteborg	Sten Sturegatan 14	031 - 732 70 00 E-post: forvaltningsrattenigoteborg@dom.se www.forvaltningsrattenigoteborg.domstol.se	031 - 711 78 59	måndag – fredag 08:00-16:00

BAKGRUND

Stadsdelsnämnden Västra Hisingen (nämnden) har avslagit ansökan om tillfälligt utökad personlig assistans för [REDACTED] i samband med en semesterresa till Rhodos under perioden den 18–25 maj 2016. Som skäl för beslutet angavs att [REDACTED] med beviljade insatser och med hänsyn taget till hans tidigare resor utomlands, bedöms vara tillförsäkrad goda levnadsvillkor.

YRKANDEN M.M.

[REDACTED] yrkar i första hand att han ska beviljas tillfälligt utökad personlig assistans med 101 timmar, varav 42 timmar avser dubbelassistans, för att han ska tillförsäkras goda levnadsvillkor. I andra hand yrkas att förvaltningsrätten interimistiskt beslutar att han har rätt till insatsen. I tredje hand yrkas att han bedöms ha rätt till tillfälligt utökad assistans för i vart fall de timmar (48 timmar) han egentligen skulle ha vistats på förskolan. Han anför bl.a. följande.

Han är beviljad assistansersättning från Försäkringskassan för all vaken tid med avdrag för tid han vistas på förskolan och korttidsvistelsen. Försäkringskassan har räknat med tid när han är ledig från förskolan. Veckan i maj 2016 avser dock tid som inte är medtagen i de dagar han är borta från förskolan varje år, eftersom den går utöver den vanliga ledigheten. Han är därför i behov av utökad assistans under resan till Rhodos, eftersom timmarna i hans grundbeslut inte är tillräckliga för att tillgodose hans hjälpbehov. På grund av väder och temperatur kommer han att behöva vila under dagen, vilket dock ryms inom enkelassistansen, men hans vakna tid kommer att se annorlunda ut. Under resan behöver han därför tillfälligt utökad personlig assistans då han kommer att vara vaken längre på kvällarna. I snitt avser det 1,375 timmar längre per dag, total elva timmar extra under åtta dagar. Det

saknar betydelse att han tidigare varit på semesterresa eftersom kommunen ändå inte beviljat honom extra timmar på grund av utökat hjälpbehov. Han har behov av och rätt till ett fungerande familjeliv, i vilket ingår att han ska kunna följa med sin familj på en semesterresa. Vidare nekas han assistans för de timmar han skulle ha vistats på förskolan, vilket han har rätt till då hans hjälpbehov inte tillgodoses av förskolepersonalen under aktuell period.

Nämnden anser att förvaltningsrätten ska fastställa överklagat beslut och anför bl.a. följande. ■■■■■ vårdnadshavare har valt att avstå den inplane-
rade verksamheten i förskolan med anledning av en utlandsresa. ■■■■■ be-
döms genom tidigare resor, senast i september 2015, ha getts möjlighet att
leva som andra med den innebörden att någon gång kunna företa sig en resa
utomlands. Han bedöms vara tillförsäkrad goda levnadsvillkor genom tidi-
gare resor och beviljade insatser.

SKÅLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Tillämpliga bestämmelser m.m.

Personer som anges i 1 § LSS har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1-9 LSS, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatserna ska vara varaktiga och samordnade. De ska anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv (7 § LSS).

En av insatserna för särskilt stöd och service är biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för en sådan assistent, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken (9 § 2 LSS).

I bedömningen av om den enskilde har behov av en insats i sin livsföring måste en jämförelse göras med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder. Kommunen har ett yttersta ansvar för insatsen personlig assistans. För de olika situationer där assistansersättning inte utges men behov av assistans ändå föreligger, har kommunen ansvar för såväl att faktiskt tillhandahålla insatsen som att finansiera denna. Detta gäller i första hand när behovet inte överstiger 20 timmar i veckan. Det kan även gälla vid tillfälliga utökningar av insatsen, t.ex. under semesterresor eller när den ordinarie assistenten är sjuk (prop. 1992/93:159, s. 172 och 177).

Förvaltningsrättens bedömning

Förvaltningsrätten tar upp målet till slutligt avgörande varför det inte finns skäl att pröva frågan om interimistiskt beslut.

Frågan i målet är om [REDACTED] är i behov av tillfälligt utökad personlig assistans under perioden 18–25 maj 2016 i samband med en semesterresa för att han ska vara tillförsäkrad goda levnadsvillkor.

Det är ostridigt att [REDACTED] omfattas av personkretsen i LSS och att han på grund av sin funktionsnedsättning har rätt till hjälp i form av personlig assistans. En tillfällig utökning av personlig assistans prövas inom ramen för LSS och ska ges om behovet inte tillgodoses på annat sätt.

Inför den i målet aktuella semesterresan har [REDACTED] ansökt om tillfälligt utökad personlig assistans, i form av biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd för sådan assistans, enligt följande. Av det totala antalet timmar (101 timmar) avser 11 timmar förlängd vakentid, 42 timmar utökad dubbel-assistans och 48 timmar tid då han egentligen skulle ha vistats på förskolan.

■■■■ behov av personlig assistans under ansökt period har inte bestritts av nämnden, utan har avslagits med motiveringen att han är tillförsäkrad goda levnadsvillkor genom redan beviljade insatser och tidigare semesterresor.

Av utredningen i målet framgår bl.a. följande. ■■■■ är beviljad assistansersättning av Försäkringskassan med i genomsnitt 63,5 timmar per vecka. På vardagar är han på förskolan klockan 08.00–16.30. Från och med den 1 mars 2016 är han beviljad korttidsvistelse enligt LSS med sex dygn per månad samt ytterligare fyra dygn per år, sammanlagt 76 dygn per år. Han har tidigare varit på utlandssemestrar med sina föräldrar, en vecka under år 2014 och en vecka under hösten 2015.

Förvaltningsrätten anser att ■■■■ är tillförsäkrad goda levnadsvillkor genom tidigare semesterresor och beviljade insatser. Det är visserligen enligt förvaltningsrättens mening normalt att en person i ■■■■ ålder företar aktiviteter och ibland åker på semester tillsammans med sin familj (jfr bl.a. RÅ 2003 ref. 79 och Kammarrätten i Jönköpings dom den 12 juli 2005 i mål nr 2584-04). ■■■■ har emellertid varit på utlandssemestrar vid två tillfällen de senaste två åren, varav den senaste i september 2015. Han har därför inte rätt till tillfälligt utökad personlig assistans för den i målet aktuella semesterresan på den grunden.

■■■■ har i andra hand yrkat att han i vart fall ska ha rätt till personlig assistans för de 48 timmar han inte kommer att vara på förskolan under den aktuella perioden.

■■■■ föräldrar har valt en tidpunkt för en resa när ■■■■ annars skulle ha varit på förskola. Frågan är därmed om den omständigheten att hans familj väljer att resa bort under sådan tid skulle innebära att han inte har rätt till utökad assistans tid han annars skulle ha varit i förskolan. Eftersom ■■■■ går i förskola har han ännu inte skolplikt. I vissa fall kan en enskild ha rätt

till tillfälligt utökad personlig assistans när den avstår eller av andra skäl uteblir från planerad verksamhet som fritids och daglig verksamhet, exempelvis under lov och vid sjukdom (jfr bl.a. Kammarrätten i Jönköpings dom den 16 oktober 2014 i mål nr 1064-14, Kammarrätten i Göteborgs dom den 23 april 2014 i mål nr 2116-13/7533-13 och Förvaltningsrätten i Göteborgs dom den 3 november 2015 i mål nr 3111-15).

I det här fallet har familjen planerat en resa som ska företas på tid när det inte är skollov. Förvaltningsrätten har gjort bedömningen att [REDACTED] inte är i behov av en resa för att tillförsäkras goda levnadsvillkor. Mot bakgrund av att han inte kan anses ha behov av en resa gör förvaltningsrätten också bedömningen att han inte har rätt till utökad tid för assistans under tid som han skulle varit på förskolan. I denna bedömning väger förvaltningsrätten in att det inte är skollov för övriga elever och att [REDACTED] trots att han inte har skolplikt, därigenom inte har behov av den utökade assistansen för att uppnå goda levnadsvillkor.

Överklagandet ska därför avslås i sin helhet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (DV 3109/1B)

Ann Rittri

Rådman

I avgörandet har även nämndemännen Marcus Lühje, Tor Löfqvist och Jan Norberg deltagit.

Föredragande i målet har varit förvaltningsrättsnotarien Emilia Heiman.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Göteborg.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nå för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.